

En bølgende prærie med stauder og græsser er ideel til at binde kultur og natur sammen. Men også storbyernes stramme, moderne arkitektur spiller perfekt sammen med blød, naturlig beplantning. Havedesigner Finn Bruun har for anden gang skabt en fantastisk prærie – nu på fed lerjord.

BIRKEGÅRDENS *fede* PRÆRIE

TEKST OG FOTO: MARIAN HAUGAARD STEFFENSEN, JOURNALIST

Når man står på den lille bakke, har man et dejligt kig ud over prærie og landskab. Hvid og rød hjortetrøst står i store grupper ligesom den strågule sandrørhvene. Oven over alting stråler solhatten *Rudbeckia maxima*.

Finn Bruun er ikke alene talsmand for mere naturnær beplantning i Danmark, han ved også, hvad han taler om. Sidste år fortalte vi her i bladet om hans prærie på en tør, stenet bakke hjemme hos ham selv ved Stenlille nær Sorø. (Se HAVEN oktober 2006)

Nu har han gentaget succesen med en stor, fantastisk prærie i udstillings-anlægget Birkegårdens Haver på Sydsjælland.

At skabe en prærie på tør, stenet jord ved vi altså, kan lykkes. Finn Bruuns egen prærie er det smukke bevis på, at denne type beplantning ikke alene lykkes, men lykkes godt og med en lille arbejdsindsats. Men hvordan går det, når man prøver at skabe en præriehave på fed, sydsjællandsk lerjord efter den vådeste sommer i mands minde?

»Jeg synes egentlig, det er gået godt. Nogle af planterne skal lige være et par år ældre, så de danner større klumper, så holder de sig selv. En blok nyengelske høstasters på 20–25 skud kan bære sig selv, men de første par år, hvor der kun er få stængler, så vil de vælte,« fortæller havedesigner Finn Bruun.

Prærien formet som omgivelserne

Prærien ved Birkegårdens Haver er stadig ung. Den blev påbegyndt for et par år siden på et stykke mark i kanten af det store, alsidige udstillingsområde. Her ligger den i det blødt bakkede landskab som nabo til græsmarker, kornmarker og hegn. Det er den ideelle placering, dels fordi prærien og landskabet klæder hinanden, dels fordi den ligger åbent for sol og vind, sådan som prærieplanterne kan lide det.

Inden beplantningen begyndte, skulle arealet omdannes fra mark til grobund for prærien. Der blev formet en lille, blød bakke i den ene ende. Heroppe er der en siddeplads med udsyn over de bølgende græsser og stauder til græssende køer og stubmarker. Brede grusgange blev anlagt, så de bugter sig blidt og naturligt igennem arealet og afgrænser store bede med prærieplanter.

Når man går rundt nede i bunden af arealet, kan man nogle steder føle sig helt væk blandt de høje planter. Andre steder er de lavere og giver plads til lange kig ind over prærien.

Begynd med rygraden

»Det hele er ikke plantet på én gang. Jeg begyndte med de store grupper. Jeg har ikke en tegnet plan, men jeg har en plan i hovedet, og jeg ved, hvad der skal være i prærien. Først skal man plante nogle stærke strukturplanter og nogle græsser, og til sidst fylder man så ud med lavere stauder, bl.a. purpursolhat.«

»Men purpursolhat bærer ikke et bed i sig selv.

Først skal man plante rygraden, og det er de store, stærke stauder som for eksempel store gule staudesolsikker, solhat og solbrud. Hjortetrøst og kvæsurt hører også til rygraden, ligesom elefantgræsser, sandrørhvene og staudehirse,« forklarer Finn Bruun.

Han tilføjer, at den næsten to en halv meter høje skålplante, *Silphium perfoliatum*, er blevet en af favoritterne, som egner sig godt i baggrunden ud mod landskabet. Skålplante har store trekantede, lidt pileformede blade, der omslutter de kraftige stængler og øverst oppe store, gule, kurvblomstrede blomster. Den gør sig godt under store forhold som disse på Birkegården.

Græsbelter giver prærien helhed

Bruun planter i store felter og blokke. Det er dér, man begynder, og så kan man fylde mindre huller ud til sidst med lavere planter og måske bare en enkelt kraftigt voksende storkenæb her og der.

Græsserne planter han i langstrakte bæltter. Det giver ro – en pause imellem den ene blomstrende gruppe og den næste. Når man ser ud over arealet, ser man de bølgende græsbelter, der samler og får prærien til at blive en helhed.

Særligt staudehirse er en af Finn Bruuns favoritter. Dens fine perleblomster i sensommeren glimter i vinrøde eller kobberrøde farver. Nogle sorter får vinrøde efterårsblade, nogle auberginefarvede, mens andre har næsten stålgrå blade. Og så er staudehirse velegnet her, hvor der er lys og luft.

Purpursolhat i mange farver

Der er mange purpursolhat i prærien – også mange af de nye sorter i gule eller orange nuancer. Måske ville man på den vilde prærie ikke se så mange og ikke så sofistikerede farver, men dette er ikke natur, det er kultur. Et koncentrat, hvor den vilde prærie danner idé for den kunstneriske haveudgave.

Purpursolhat er en staude, der kræver lys og luft, og præriedesigneren forklarer, at især de nye sorter er noget langsomme til at etablere sig. Purpursolhat tåler ikke konkurrence, så forsvinder den. Måske sår den sig så andre steder, hvor der er bedre plads – langs gangene for eksempel – men frøplanterne bliver i så fald ikke som alle de nye sorter. Man må altså sørge for, at purpursolhat altid har lys og luft.

Bruun har sat mange øverst på bakken i fuld sol og vind. Store felter, der løber ned ad skråningerne, er også beplantet med purpursolhat, som er særlig effektiv, når der står mange sammen. Ud over at designeren herved opnår, at de står åbent, har han også givet dem en veldrænet placering her på lerjorden, som nok kan være våd og tung en vinterdag.

1 Purpursolhat dominerer den lille bakke.

2 Foran de høje græsser ser man den lille *Vernonia crinita* 'Mammuth' og foran denne den hvide virginsk ærenpris. Begge er langsomme startere, men de er robuste og holder længe.

3 I den ene ende af prærien er skabt en lille bakke med en siddeplads. De stauder, der kræver godt dræn, er plantet her, hvor vandet løber af.

4 Purpursolhat, lyserød hestemynte og anisipopen 'Black Adder'.

5 Staudehirse er en af de smukkeste græsser. Den er plantet i bånd, som adskiller de blomstrende stauder og giver ro.

6 Kertepileurten 'Rosea'. Kertepileurt findes også i hvid og rød.

Vandet løber af bakken, så de udsættes aldrig for stående vand. Og er der naboplanter, som breder sig vel meget, så bliver de begrænset med spaden.

Stærke planter klarer sig selv

Prærien skal i det store og hele udvikle sig, som den vil, men med lidt støtte og regulering. Som man kender det fra gamle haver, hvor staudebedene har passet sig selv i årevis, så vil der være nogle stauder, der kommer til at dominere. Et gammelt staudebed er næsten altid fyldt med gyldenris, fortæller Finn Bruun og tilføjer:

»Jeg har fra valgt de svageste stauder på forhånd. Jeg ville aldrig plante kaukasiske skabiose her. Den forsvinder næsten inden, den er plantet. På den gode lerjord har jeg overvejende valgt planter, som kan lide den fugtighedsbevarende jord og tåler vand om vinteren. Nyengelsk asters, som får nøgne ben i almindelig havejord eller tør jord, holder bladene her, og den tåler næsten at stå i vand om vinteren. Også kvæsurterne er gode på den stærke jord, de er vokset godt til allerede på ét år.«

Pionérplanter giver plads til de langsomme

Hestemynter har det med at forsvinde ad åre. Det er en del af deres livsmønster, og Finn Bruun har da også de mange af dem af en særlig årsag.

»Hestemynterne betragter jeg lidt som pionérstauder. De er hurtigt i gang og fylder noget i den nyetablerede prærie, men om nogle år vil de blive svage eller konkurreret ud af naboerne. De skal revitaliseres – omplantes – efter tre–fire år for at holde sig vitale. Her i prærien planter jeg dem ikke om. Det gør ikke noget, at de sygner hen, for de langsomme stauder fylder til dén tid og tager over.«

»Virginsk ærenpris er en lidt langsom plante. De første år gør den ikke så meget væsen af sig, men når den først har fået fat, så er den høj og stærk. Det gælder også den høje, lilla *Vernonia crinita* 'Mammuth'. Ligeledes en langsom starter, men den er bundsolid, og når den først er i gang, så vil den kunne fortsætte dér til dagenes ende,« fastslår Finn Bruun med et smil ved denne milde overdrivelse.

Asters hører til på en prærie

Asters er her selvfølgelig mange af. De hører til i prærien. De store engelske høstasters er ikke helt gamle nok til at holde sig oprejst – de vælter lidt i den gode jord efter den lange, regnfulde sommer.

Det gør derimod hverken *Kalimeris incisa* eller storbladet asters, *Aster macrophyllus* 'Twilight'. *Kalimeris*'en danner en smuk, afrundet kant langs grusgangen og lukker af for stort set alt, der

måtte spire frem undtagen måske agersnerle, fortæller Finn. Storbladet asters står på bakken og gør de hvide purpursolhat det smukkeste selskab. Også den står opret og strunk efter den lange regntid.

Lys og luft er en forudsætning

Prærien gødes ikke, og den ligger lyst og åbent. Dét er forudsætningerne for det smukke resultat. Langt de fleste planter står som store, smukke grupper og er allerede et år efter plantning vokset sammen til en bølgende bevoksning. Havde man gødet den stærke jord, ville mange af de høje planter være blevet så kraftige, at de var væltet, og mindre lys og luft havde medført det samme resultat.

»En have, der åbner sig mod omverdenen, er også spændende. Det er fint med haver med mange rum, men dette er noget helt andet. Et alternativ. En have med kun ét stort rum. Hvis man har en dejlig udsigt, man vil bevare, så er prærien den rette forgrund, og så danner den en fin overgang til naturen,« forklarer Finn Bruun.

Der skal ikke hæk omkring en prærie. De store planter kan sagtens tage af for indsigten, og de skal ikke stå i læ.

Sats på storby-prærier

Men prærier kan også bruges i andre sammenhænge, forklarer designeren:

»Prærier kunne også bruges i byerne. I de offentlige rum i de helt moderne bymiljøer. Græsser er rolige, enkle og naturlige i deres udtryk, og de er meget fine pendants til den helt moderne arkitektur.«

At dette ikke kun er en påstand, kan man overbevise sig om ved at tage en tur til Chicago eller ved at studere de nye bøger eller blade om emnet. Piet Oudolf – verdenskendt havearkitekt og foregangsmand for den naturlige plantestil – har designet en fantastisk præriehave midt mellem beton, stål og glas i Chicagos midte. Og den er ikke kun populær blandt skribenter og fotografer. Beboerne elsker dette stykke prærie midt i storbyens inferno.

Måske vore byplanlæggere og arkitekter skulle overveje at udskifte brosten og fliser med bølgende tæpper af stauder og græsser. Måske dét ville give de nye minimalistiske kvarterer netop dét liv og modspil, de savner. Her har alle de boligejere, som sidder med nye, moderne huse med udsigt til fjord og bælt, skov eller marker, et alternativ, der går i spænd med både arkitektur og natur.

Lad bondehuse og gamle patriciervillaer omlyserøde rosenbuer, og plant en prærie. Det er både smukkere og nemmere.

7 *Ratibida pinnata*.

8 Både solbrud og kvæsurter er oplagte stauder i lerjorden.

9 Purpursolhatten 'Sunset'.

10 *Kalimeris incisa* er den perfekte kantplante i prærien, som allerede her ét år efter plantning er vokset til.

11 Den gule solbrud 'Die Blonde' og hvid anisisop 'Alabaster' danner kant mod græsmarken.

12 Elefantgræs findes i alle højder og tåler både tør og våd jord.

Når man går nede i prærien, kan man føle sig helt gemt væk i stauder. De høje, strågule græsser er sandrødhvenen *Calamagrostis x acutiflora* 'Karl Foerster'.

Gode planter til prærien

Her er et udvalg af gode planter til prærien. Mange flere kan bruges, blot man tænker i robuste planter med et naturligt og enkelt udtryk.

Lave til middelhøje
Stauder
• Anisisop, <i>Agastache foeniculum</i>
• Hestemynte, <i>Monarda-hybrider</i>
• Høstflok, <i>Phlox paniculatum</i>
• <i>Kalimeris incisa</i>
• Kertepileurt, <i>Persicaria amplexicaulis</i>
• Kvæsurt, <i>Sanguisorba</i> 'Pink Tanna'
• Purpursolhat, <i>Echinaceae purpurea</i>
• Storbladet asters, <i>Aster macrophyllus</i>
Græsser
• Almindelig blåtop, <i>Molinia caerulea</i>
• Elefantgræs, <i>Miscanthus sinensis</i>

Høje
Stauder
• Hjortetrøst, <i>Eupatorium pupureum</i> ssp. <i>maculatum</i>
• Kvæsurt, <i>Sanguisorba tenuifolia</i>
• Læge-kvæsurt, <i>Sanguisorba officinalis</i>
• Nyengelsk høstasters, <i>Aster novae-angliae</i>
• <i>Ratibida pinnata</i>
• Rosensilkeplante, <i>Asclepias incarnata</i>
• Skålpilte, <i>Silphium perfoliatum</i>
• Solbrud, <i>Helenium-hybrider</i>
• Solhat, <i>Rudbeckia maxima</i>
• <i>Vernonia crinita</i> 'Mammuth'
• Virginsk ærenpris, <i>Veronicastrum virginicum</i>
Græsser
• Blåtop, <i>Molinia arundinacea</i>
• Elefantgræs, <i>Miscanthus sinensis</i>
• Sandrørhvene, <i>Calamagrostis x acutiflora</i>
• Staudehirse, <i>Panicum virgatum</i>

Sådan passer man prærien

En prærie er noget af det mindst krævende, man kan komme ud for i havesammenhæng. Som man ser det i Birkegårdens prærie, så er den vokset til på bare en enkelt sæson. Første år er den lidt åben, men allerede andet år står stauder og græsser tæt og lukker godt af for ukrudt.

Prærien skal dog luges. Da mange af planterne er store, konkurrerer de imidlertid godt med ukrudtet. En grundig gen-nemlugning forår og efterår og så lidt pilleri imellem de mindre stauder i løbet af året kan man klare sig med et normalt år, når prærien er vokset til.

Den skal ikke gødes. Når blade og stængler visner, vil en del falde til jorden og aflevere næringsstoffer, og det er fuldt tilstrækkeligt. Gøder man med kvælstof, bliver planterne høje og bladrigt, og der er større risiko for, at de vælter. I prærien skal man ikke binde stauder op, de skal holde sig oppe, når de er vokset til.

Prærien klippes ned om foråret. Mange græsser og stauder står med smukke frøstande vinteren igennem, og græsserne står som fine skulpturer. Finn Bruun går gerne havetur også om vinteren, fortæller han. De enkelte blomsterstængler, der ikke holder sig smukke, kan man fjerne.

Birkegårdens Haver

Stor alsidig udstillingshave, som ud over præriehaven også rummer japansk have, engelsk have, krydderhave og meget mere. I sommerhalvåret er der café og butik. Har du lyst til at gå en tur i vinterhalvåret, er du velkommen. Haverne er åbne året rundt fra kl. 10 til 17. I vintertiden er entréen nedsat, og der er selvbetjening. Her ligger det:

Tågerupvej 4, Tågerup, 4291 Ruds-Vedby.